

Första steget mot Israel

CHRISTOPHER SYKES är känd genom två böcker, som även översatts till svenska: "Four Studies in Loyalty" ("Trofasthet"), intelligenta och välskrivna uppsatser på gränsen mellan essä, memoar och berättelse, samt "Answer to Question 33", en roman som knappast kommer över genren Michael Arlen. Hans senaste bok, *Two Studies in Virtue* (Collins, 16 shilling), innehåller två fristående historiska undersökningar, avsedda att belysa detaljer i redan kända skeenden och att visa "dygdens" (godhetens eller idealitetens) inflytande på handlingen. I "Vägen till Damaskus" berättar Sykes om en präst, R. W. Sibthorp, som under hela sitt liv (1792—1879) vacklade mellan den engelska kyrkan och katolicismen och som vid upprepade tillfällen övergick från den ena till den andra bekännelsen. Amnet är av intresse, inte minst med tanke på de brytningar mellan och inom de båda religionssamfundnen som präglade det skedde skildringen berör. Men man får veta så litet — Sykes tycks veta så litet — om de motiv som bestämde Sibthorp i hans sannolikt rekordmässigt talrika omvändelser att huvudintrycket blott blir häpnad över den registrerade skytteltrafiken.

Av långt större värde är den andra studien, "The Prosperity of His Servant" (titeln ur Psaltaren: "Lovad vare Herren, som unnar

Balfour (till vänster) och Lloyd George vid tiden för Balfour-deklarationen.

sin tjänare gott"). Här gäller det förhistorien till den berömda deklaration av november 1917 — kallad Balfourdeklarationen — i vilken den engelska regeringen sade sig vilja främja "upprättandet i Palestina av ett nationellt hem för det judiska folket" och som kan betraktas som det första stora steget mot grundandet av staten Israel. Christopher Sykes far, Mark Sykes, parlamentsledamot och biträdande sekreterare vid det engelska krigskabinetet, var en av Balfourdeklarationens främsta tillskyndare, och detta förklarar sonens intresse för saken och hans möjlighet att framlägga nytt material. Den översikt av judarnas historia som inleder framställningen är föga givande och på några punkter grovt felaktig, men männen och händelserna kring själva deklarationen presenteras med stor insikt och skicklighet. Den utmärkta redogörelsen i Chaim Weizmanns memoarer blir i åtskilligt kompletterad.

De långvariga, till stor del halvt privata förhandlingar som föregick Balfourdeklarationen fördes i första hand mellan ledande engelsmän — inom eller utom regeringen — och representanter för den

sionistiska rörelsen; även fransmän och i någon mån amerikaner var emellertid inblandade. Såsom Weizmann och andra framhållit förelåg starka motsättningar bland judarna. Mot de av Weizmann ledda sionisterna stod judar som ansåg sig vara assimilerade eller (och) önskade assimilation. Motiveringarna för de båda ståndpunkterna kom klart fram under debatten. Enligt Weizmann — exempelvis i ett uttalande den 20 maj 1917 — var sionismen betingad av judisk nationalkänsla, inte av fruktan för förföljelser och lidanden: "Den väsentliga orsaken till sionismen har varit, och är, judarnas outrotliga nationella strävan att få ett eget hem — ett nationellt centrum, ett nationellt hem med ett nationellt judiskt liv." Motståndarnas tankegång utformades klarast i ett brev som den engelsk-judiska föreningen några dagar senare publicerade i Times. Religionen, heter det här, är det enda som en judisk nationalitet kan grundas på. Om en judisk stat inte skall begränsa trosfriheten, blir alternativet "en världslig judisk nationalitet, byggd på någon löslig och oklar föreställning om ras och etnografisk särart; men en sådan ordning skulle inte vara judisk i någon andlig mening, och dess upprättande i Palestina skulle innebära ett förnekande av alla de ideal och förhoppningar genom vilka återuppväckandet av judiskt liv i detta land blir önskvärdt för den judiska känslan". Uttrycksättet är — på originalspråket likaväl som i översättning — något dunkelt, men själva huvudlinjen är klar. Om en judisk stat grundades, skulle judarna i andra länder bli betraktade som främlingar och assimilation omöjliggöras, detta är en av resonemangets konsekvenser.

Weizmann påstår att endast en handfull judar inom den brittiska överklassen behärskades av denna uppfattning. Det är av allt att döma överdrivet. I själva verket var det, såsom Sykes understryker, inte lätt att klargöra hur judarna ställde sig. Bland de ledande engelsk-judiska politikerna var Herbert Samuel bestämd anhängare av den sionistiska linjen. Edwin Montagu, vid beslutet om Balfourdeklarationen den ende judiske medlemmen av kabinettet, var däremot lidelsefull motståndare. Under tårar värdade han till sina kollegor att inte gå med på deklarationen; han själv skulle, skrev han i ett memorandum, slitas mellan skilda lojaliteter om deklarationen antogs. Att hans negativism inte segrade berodde rent av möjligen på att han som minister för Indien blev tvungen att resa dit strax innan frågan avgjordes. Inom regeringen var tveksamheten om

judarnas inställning ännu i det sista så stark att man strax före avgörandet beslöt att inhämta åtta ledande judars åsikt; undersökningen, som fortfarande är hemlig, antas ha lett till fyra sionistiska och tre antisionistiska uttalanden, medan en av de tillfrågade ställde sig neutral. Bestämmande för regeringen blev, enligt Sykes, att överrabbinen i England slöt upp på sionisternas sida.

Frågan om de engelska politiker-
nas uppfattningar och motiv är
mera komplicerad. Till dem som
under de förberedande förhand-
lingarna eller inför beslutet var
kritiska hörde främst Asquith och
Curzon. Den i frågor utanför parti-
politiken konservative Asquith såg
hela saken som en absurditet; då

själva deklARATIONEN utformades
var han sedan nära ett år utan-
för regeringen, och det måste anses
troligt att den kupp genom vilken
Lloyd George och Bonar Law av-
sattte honom i december 1916 var
en förutsättning för den sionis-
tiska segern. Curzon, som var
medlem av krigskabinetet då de-
klARATIONEN kom till stånd, beto-
nade att "ett nationellt hem" be-
tydde "en nationell stat" och var
rädd för konsekvenserna av en så
våldig nydaning. I största allmän-
het lär man kunna säga att de
motsträviga engelska politikerna
och ämbetsmännen dels ryggade
tillbaka inför denna politiska om-
kastning, dels mera speciellt fruk-
tade franskt motstånd och framför
allt arabisk och över huvud mu-
ammedansk fiendlighet.

Varför blev den motsatta linjen
godtagen? Det är det stora pro-
blemet. Det är inte svårt att för-
stå att Asquith kunde se tanken
på ett judiskt nationalhem i Pa-
lestina — med en befolkning av
bortåt 700.000 araber mot 70.000
judar — som fantastisk. Det märk-
värda är att en rad engelska
politikere, vilkas "realism" är obe-
stridd — Lloyd George, Balfour,

Grey, Haldane, Bryce, Cromer,
Milner och många andra — främ-
jade eller godtog deklARATIONEN,
trots att Weizmann, om också i
försiktiga ordalag, betonade att
"det nationella hemmet" småning-
om skulle bli "en nationell stat".
Flera förklaringar har givits.
Lloyd George framställer i sina
memoarer deklARATIONEN närmast

som ett tack för Weizmanns in-
sats inom den kemiska krigs-
industrin (det slarvigaste, om ock-
så med tanke på Lloyd Georges
ställning mest auktoritativa av alla
tolkningsförsök); i annat samman-
hang har han sagt att man ville
vinna judarna i propagandan. Ett
judiskt Palestina som brittiskt
mandatområde har påståtts vara
en naturlig expansionistisk och
imperialistisk önskan; förklaringen
är osannolik bland annat med hän-
syn till att engelsmännen i det
längsta ville ge mandatet åt USA.
Av vikt är däremot utan tvivel
att engelsmännen ville vinna ju-
darna i USA (inte minst före detta
lands inträde i kriget, då omfat-
tande förhandlingar redan förts).
Då Sykes söker reducera betydelse-
n av detta motiv med påpekande
att det sällan anfördes kan
man invända, dels att det inte var
taktiskt att tala om den sidan av
saken, dels att motivet var så
uppenbart viktigt att det inte be-
hövde framhåvas. Från vissa ju-
diska grupper — inte de tongivan-
de — synes man ha hotat med att
internationellt propagera för Tysk-
land om inte England gick med
på de judiska kraven.

Vad Sykes främst vill hävda är
att en idealitet utan anknytning
till verkliga eller förestälda "in-
tressen" var väsentlig för den brit-
tiska hållningen — det är den syn-
punkten som förklarar namnet på
hans bok. Utan tvivel har han till
en viss grad rätt, även om han är
benägen att underskatta vikten av
mindre vackra motiv. Han visar
att sionistiska strömningar sedan
gammalt framträtt i England: den
förste nämnde representanten är
en jurist från början av 1600-talet,
sedan kommer män från de puri-
tanska och evangeliska rörelserna
fram till författare, präster och
politikere som George Eliot, Wil-
liam Hechler och Joseph Cham-
berlain. Grundläggande för dessa
stämningar var en religiöst förank-
rad beundran och respekt för ju-
darna, under senare tid tillika
känsla för nationaliteternas rätt, i
många fall sannolikt också sam-
vetsqual över judarnas behandling,
fruktan för en ny antisemitism,
medkänsla med de i Östeuropa
förtryckta och förföljda judarna,
kanske stundom en mer eller mind-
re medveten önskan att få bort
judarna och det judiska problemet.
Många av dem som förberedde
BalfourdeklARATIONEN var enligt
Sykes bestämda av denna icke-
judiska sionism. Hit hörde Mark
Sykes, själv glödande katolik, som
år 1915 blev sionist under påverkan

av rabbinen Moses Gaster. Hit
hörde också walesaren Lloyd
George, intensivt religiös, som likt
judarna kände sig som en "främ-
ling i ett främmande land". Mest
aktiv inom regeringen var Bal-
four, med sin aktning för fasta
troföreställningar och religiösa
traditioner — i hans "filosofiska"
skrifter finner man den extrava-
gans som från total skepsis svänger
över till totalt godtagande. Bal-
fourdeklARATIONEN var, antyder
Sykes, i första hand frukten av
en i England fortlevande biblisk-
religiös känsla för judarnas sär-
ställning och rätt att återvända till
sitt land.

Lloyd George blir i detta sam-
manhang ett problem. Efter Bal-
fourdeklARATIONEN visade han intet
intresse för judarna. Under Hitler-
tiden protesterade han inte mot
antisemitismen i Tyskland, tvärtom
beundrade han under lång tid nazis-
men och sökte personlig kon-
takt med Hitler. Utifrån en spridd
uppfattning om Lloyd Georges
karaktär är detta lika tarvligt som
naturligt: Lloyd George hade inga
bestämda åsikter, och han skiftade
position utan svårighet då det
passade hans maktvilja. Sykes fin-
ner denna tolkning oriktig. Det
centrala hos Lloyd George var inte
ombytligheten, utan koncentrati-
onen på en enda sak. Sedan 1922,
då han ständigt stod utanför rege-
ringen, var han helt inriktad på
att finna botemedel mot arbetslös-
heten. De förslag han framställde
— de mest radikala i 1920-talets
England — liknade i mycket vad
som genomfördes av Hitler, och
Lloyd Georges ytterliga ensidighet
kom honom att bedöma nazismen
från det perspektivet. Här som på
andra punkter driver Sykes sin
tankegång väl hårt, men han läg-
ger till något i vår bild av män-
niskor och beslut.

HERBERT TINGSTEN